

Györgydeákné Takács Hajnalka könyvtáros

Személyes emlékezés a 25 éve elhunyt Zákonyi Ferenc helytörténeti kutatóra
című előadásának első felében felolvasott életút visszatekintés.

Horváth Péter

A Balaton ősz krónikása

A Balaton híres kutatója Gruber Ferenc néven látta meg a napvilágot a Baranya megyei Romonyán 1909. augusztus 28-án.

Mindössze kétéves volt, amikor családja a Balaton mellé, az akkor még Veszprém vármegyéhez tartozó Siófokra költözött. A magyar tenger mellett töltött gyermekkor és a magyar néptánchoz való kötődés meghatározta Zákonyi Ferenc életét.

Jogi diplomáját Pécsen szerezte 1936-ban, és egy év múlva államtudományi ismeretekből doktorált a város egyetemén, de szíve ekkor már a hön szeretett Balatoné volt. Pécsen bukkant rá Réthei Prikkel Marián: A magyarság táncai című munkájára, amelyben egy sajátosan balatoni táncról is olvasott.

A Tihany környékén még néha-néha felcsendülő nóta és a hozzá járt lassú tánc, a helyi halászok verbunkja, felkeltette az ifjú Zákonyi érdeklődését. A magyar néptánc és a Balaton-felvidék világa kapcsolódott össze abban a mindössze 8 soros énekben, amelyet a könyv leköszölt.

A magyar népművészetre fogékony Zákonyi Ferenc elhatározta, felkutatja a Balaton-part jellegzetes kultúrájának letűnően lévő darabjait, és lelkes fiatalok segítségével tovább élte azokat. Zákonyi kezdeményezésére és Molnár István, katolikus káplán vezetésével e fiatalokból alakult meg 1928-ban Siófokon a Magyar Tenger Cserkészcsapat. Zákonyi Ferenc első tiszt lett a csoportban.

A cserkészek a magyar nép kultúrájának megismerését és megismertetését tűzték ki célul maguk elé. Tánc csoportjukkal nemzetközi sikereket arattak.

Zákonyi Ferenc még a pécsi egyetem padjait koptatta, amikor első publikációja napvilágot látott. A Balatoni Kurír 1934. március 28-i számának címlapján jelent meg első cikke, melynek témája mi más is lehetett volna, mint egy lehetőség Siófok idegenforgalmi értékének növelésére, ami a település jelképeként is ismert víztorony tetején létesítendő kilátó ötlete volt. Folyamatosan jelentek meg írásai az újság hasábjain. Felismerte, hogy Siófok múltja és jövője elválaszthatatlanok egymástól. Élete során mindig ez motiválta. Újabb és újabb ötletekkel, indítványokkal állt elő, miközben mindig szem előtt tartotta, hogy a múltat nem szabad elfelednünk.

Tanulmányai végeztével 1937-től Balatonszabadiban, Mezőkomáromban és Berhidán volt segéd-, illetve főjegyző. Akármerre járt, csoportokba gyűjtötte a fiatalokat, és a magyar kultúrát, ezen belül is a táncot állította a figyelem középpontjába.

Zákonyi Ferenc munkásságának híre gyorsan terjedt a Balaton mentén, és a II. világháború után Siófok őt kérte fel a település jegyzőjének, hogy segítsen helyreállítani a károkat. Természetesen mindennapos hivatali feladatai mellett ekkor is nagy hangsúlyt fektetett a térség felvirágoztatására. Az idegenforgalom és a sport két olyan terület volt, melyeken sokféle újításba kezdett.

Úszóversenyek szervezésén fáradozott; a Siófok és Balatonfüred közti Balaton-átúszás mellett a Tihany - Balatonfüred közti Wesselényi emlékverseny (öbölátúszás) létrejöttében is segédkezett. 1945-ben közreműködésével az országban elsőként sportnapokat szerveztek Siófokon, nem sokkal később pedig a Balaton-parti település adott otthont az Országos Sport Kongresszusnak. Zákonyi Ferenc nem csak a nyári programok szervezésében vállalt szerepet; a téli sportnapok megszervezésében is oroszlánrészt vállalt. Mindezekkel az idegenforgalom fellendülését kívánta támogatni.

Molnár Istvánnal együtt megalapították a Balatoni Nép főiskolát. Céljuk ezúttal is a vidéken élő gyermekek nevelése volt. Bár 1946-ban mindössze egy évre kaptak engedélyt az iskola működtetéséhez, Zákonyinak és Molnárnak sikerült elérnie, hogy az oktatás tovább folytatódjon. A Balatoni Népiskola ugyan rövid három év után, 1949-ben bezárta kapuit, e rövid idő alatt is sok mindent sikerült véghezvinniük. Töretlen lelkesedéssel kutatta a Balaton és a tó környéki települések történetét, kultúráját és az idegenforgalom kiaknázatlan lehetőségeit. Egykori beosztottja, Rosta Sándor úgy fogalmazott: *"ma azt mondanánk róla, igazi menedzser"*. Kortársai feljegyzései szerint zsúfolt dolgozószobájában mindig jegyzetek, feljegyzések borították a könyvektől mentes szabad területeket, de még az összekészített könyvkupacokat is.

Zákonyi Ferenc munkásságának egyik nagyon fontos része az volt, hogy felismerte Siófok "mostoha sorsát", ami a korabeli Veszprém vármegyében jutott neki. A majdnem 100 éve megindult fejlődés dacára Siófok a megyeszékhelytől messzeső település volt csupán a Balaton túlsó partján, megbújva az enyingi járás csücskében, a megyehatárt jelentő Sió-folyó mellett. Ahhoz, hogy Siófok várossá fejlődhessen, és az idegenforgalomban megbúvó lehetőségekkel élni tudjon, szükséges volt, hogy Somogy megyéhez tartozhasson.

Zákonyi Ferenc kiállt az ügy mellett, és 1950. június 15-én, amikor a vármegyék helyett a mai napig létező megyék létrejöttek, Siófok Somogy megye része lett. Hozzáértését mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy Siófok a következő fél évszázad alatt meghatározó üdülővárossá fejlődött.

Zákonyinak mint siófoki főjegyzőnek majdnem a karrierjébe kerültek nagyszabású tervei és sikerei. A pártbizottság nem nézte jó szemmel munkásságát, és koholt indokkal igyekeztek megszabadulni tőle. Matyikó Sebestyén József leírása szerint az alábbiak miatt kellett otthagynia Zákonyinak Siófokot:

A pártbizottság első titkára 1951-ben Zákonyinál érdeklődött afelől, hogy mennyi lesz a község búzatermése. Zákonyi - aki tökéletesen ismerte a körülményeket - 8 mázsára saccolta a búzatermést holdanként.

A párttitkár pedig azon nyomban ellenőrizte is az állítást. Igaz, a község három legjobb minőségű búzát adó földterületén végeztette el a méréseket, melyek alapján 12 mázsa termést takarítottak be holdanként.

Mire a többi területen is végeztek az aratással, és kiderült, hogy az 1951-es esztendőben átlagosan 8,1 mázsa búzát tudtak betakarítani, Zákonyi Ferenc már kénytelen volt átadni hivatali székét, és elhagyni a Balaton déli partját. Szerencsére Siófokkal szemben, a tó másik partján Balatonfüred örömmel fogadta a "Balaton tudósát". Éppen abban a városban lelt új otthonra, amellyel szemben annyit dolgozott Siófok felvirágoztatásáért.

Füreden tovább folytatta, amit Siófokon már elkezdett. Tovább dolgozott rendületlenül az idegenforgalmi lehetőségek feltárásáért és kihasználásáért, tovább vizsgálta, figyelte, szerette a Balatont.

Közbenjárására megalakult a Veszprém Megyei Idegenforgalmi Hivatal, melynek vezetője lett. Többek között részt vett a Balatoni Panteon létrehozásában, és a híres füredi Anna-bálok újbóli megrendezésében.

De az új munkahely ellenére sem fordított teljesen hátat Somogy megyének és a déli partnak. Továbbra is egységes régióként tekintett a Balaton környékére, ahogy ennek szükségességét 1978-ban kifejtette.

1970-ben vonult nyugdíjba, de ez nem jelentette számára azt, hogy abbahagyja, amiért évtizedeken át fáradozott. Továbbra is kutatta és publikálta a Balaton történetét és idegenforgalmi lehetőségeit. Újra és újra felhívta a figyelmet arra, hogy a balatoni idegenforgalmat nem lehet, nem szabad pusztán a fürdőzésre építeni.

Sokat tett azért, hogy a középkori várromok is elég figyelmet kapjanak, és rajtuk keresztül a magyar múlt se merüljön feledésbe. Visszatekintve életútjára elmondhatjuk, hogy amit a Balaton-mellék múltjáról újabban tudunk, leginkább tőle származik, vagy ő kutatta ki, vagy támogatásával mások végezték el. Zákonyinak köszönhető a tihanyi tájvédelmi körzet létrejötte, a sümegi, a cseszneki és sok más vár- és templomrom helyreállítása, vagy a nagyvázsonyi lovasjátékok megrendezése.

Több vár esetében kijárta, hogy ódon falain emléktábla hirdesse egykori nagyságát. Számtalan "titulusa" mellett (Balaton ősz krónikása, a Balaton szerelmese, a Balaton tudósa) e tevékenysége miatt kapta Keresztury Dezsőtől a "Balaton-táj megmentett várainak főkapitánya" címet.

Fáradhatatlanul kutatott, hosszan elidőzve a könyvtárban vagy dolgozószobájában, ugyanakkor jól tudta azt is, hogy tudását nem elég pusztán a könyvekből meríteni.

Fiatalos lendülettel járta a Balaton vidékét, hogy tapasztalatokat gyűjtsön.

A balatoni embereket kérdezte, akik a legjobban ismerték a tavat.

Ezekben az években készült el sok száz publikációja közt is talán a legkiemelkedőbb; a csaknem 900 oldalas monográfia Balatonfüredről.

Hosszasan lehetne még sorolni azokat a dolgokat, melyeknek létrejöttében Zákonyi Ferenc fontos szerepet játszott, akár mint kezdeményező, akár mint aktív résztvevője az eseményeknek. Ahogyan barátja, Illyés Gyula szellemesen szokta őt jellemezni, Zákonyi *"egymaga egy egész intézmény"* volt, egy *"rokonszenves örült"*.

Zákonyi Ferenc sokat tett a Balaton és a magyar múlt megőrzéséért és megbecsüléséért. Mind Siófok, mind Balatonfüred díszpolgárává fogadta, mindkét városban emléktáblát avattak tiszteletére.

A 90. évfordulóját ünneplő Balatoni Szövetség 1994-ben posztumusz Balaton-díjjal tüntette ki.

A híres balatonológus - ahogy nevezték - 1991. május 29-én hunyt el Balatonfüreden. Sírja az arácsi temetőben van, olyan helyen, ahonnan jól rálátni az általa oly nagyon szeretett Balatonra.

Bizonyára számtalan terve és elképzelése volt még, de élete során így is rengeteget tett a Balatonért. Örökségül az utókorra hagyta, hogy folytassa, amit ő maga elkezdett.

A füredi Balaton Panteonban azoknak a költőknek, tudósoknak, kutatóknak az emléktáblája található, akik Balatonfüredről írtak, vagy fontos dolgokat tettek a városért.

Dr. Zákonyi Ferenc (1909–1991) Balatonfüred díszpolgára, jeles Balaton-kutató, idegenforgalmi kutató emlékére is elhelyeztek ott emléktáblát. A fehér márványtáblán bronz plakett és a következő felirat található:

"DR. ZÁKONYI FERENC 1909–1991. A Balaton világának föltárására, jó hírének terjesztésére szentelte egész munkás életét. Balatonfüred Város Önkormányzata 1992."